

UNDERHÅLL AV DIKNINGSFÖRETAG

Alla former av diken och dräneringar (kallat vattenanläggning) behöver underhållas för att dess funktion ska bibehållas. Den som ansvarar för underhållet är oftast markägaren, men i många fall så sträcker sig vattenanläggningen över flera fastigheter. Är det fler fastigheter som berörs av diken, dräneringar eller andra former av markavvattning kan det vara oklart vem som bär ansvaret att underhålla systemen. Finns det ett samarbete mellan fastigheter kring vattenanläggningen brukar det kallas för dikningsföretag och samarbetet kallas samfällighet. Hur samarbetet ser ut i samfälligheten kring dikningsföretaget beror på när det anlades.

Lagar kring vattenanläggningar

Större delen av de vattenanläggningar som finns kring och i jordbrukslandskapet skapades under första halvan av 1900-talet (till följd av statliga stödpaket och rådgivning) och berörs alltså av den vattenlag som fanns då. Det var dels dikningslagen från 1879 och dels den äldre vattenlagen från 1918. Om din vattenanläggning bildades efter 1897 utsågs antingen en syssloman (om fler än fem deltagare) som skötte hela sträckan eller så kunde var och en själva sköta den egna delen av sträckan. Från 1918 har alla dikningsföretag med fler än två deltagare en styrelse som är registrerad hos aktuell länsstyrelse, denna styrelse har starkt mandat och kan ta beslut om underhåll och debitera

deltagarna. I den nya vattenlagen (från 1983) sköts samfälligheter genom delägarförvaltning där alla delägare måste vara överens för att underhåll ska ske om inget annat bestäms av samfälligheten. Har samfälligheten svårt att komma överens så rekommenderas s.k. föreningsförvaltning där beslut tas efter majoritetsbeslut under en föreningsstämma. Oftast fördelas kostanden för underhållet utifrån kostnadsfördelningsdokumentet vilket tar hänsyn till hur stor nyttan av markavvattningen är på respektive fastighet samt vart vattenanläggningen är placerad. Är vattenanläggningen på din mark anlagd när någon av de äldre lagarna gällde kan din samfällighet/styrelse ansöka om att ändra förvaltningsformen hos länsstyrelsen.

Klimatprognoserna från SMHI visar att ett förändrat klimat är att vänta framöver. Oavsett hur den fortsatta utvecklingen av koldioxidhalten i atmosfären blir så är forskare i världen eniga om att vi redan är i ett skede där klimatet successivt håller på att förändras till följd av mänsklig påverkan. Ur ett företagsperspektiv är det dock en fördel, och kanske en nödvändighet, att vara medveten om de förändringar i klimat och väder som förutspås, samt att ha kunskap om och kunna planera och hantera de risker och möjligheter det kan innebära.

Om vattenanläggningen anlades utan syneförrättning är grundregeln att det är den som anlagt diket som ansvarar för framtida underhåll även om diket korsar en annan fastighet. Går det inte att bevisa vem som anlade diket så får varje fastighetsägare ansvara för det diket som ligger på den egna fastigheten. Oavsett hur diket tillkom är det viktigt att det underhålls för att undvika skador på omkringliggande miljö till följd av till exempel översvämning.

Väck liv i ett vilande dikningsföretag

Är dikningsföretaget som är kopplat till din markavvattning ej längre aktiv, behöver du starta upp det igen för att kunna göra underhåll. För att kunna starta upp dikningsföretaget igen behöver du:

1. ta fram akten/handlingen till samfälligheten. Lättast är det om handlingarna har följt med eventuellt husköp eller generationsskifte. Saknas handlingarna på fastigheten finns de hos lantmäteriet om dikesföretaget startades innan 1920 eller länsstyrelsen om dikningsföretaget startades efter 1920. Handlingar för dikningsföretag som bildades innan 1879 återfinns i landsarkiven alternativt riksarkivet. Har det skett en prövning vid någon mark- och miljödomstol (efter 1998) så finns dessa dokument hos mark- och miljödomstolen.

2. ta reda på vilka fastigheter som deltar i samfälligheten genom att läsa handlingarna och jämföra kartorna med dagens fastigheter. Oftast är det de fastigheter som ingår i båtnadsområdet (område som påverkas av markavvattningen) som är deltagare i samfälligheten. Ta hjälp av historiska fastighetskartor för att lista ut vilka fastigheter som har varit med i samfälligheten innan eventuella avstyckningar, då de behöver vara med även om det var den avstyckade delen som tillhörde båtnadsområdet.

3. skicka en kallelse till alla som ska vara en del av samfälligheten och välj en styrelse. När en styrelse är tillsatt kan underhållsbehov undersökas och budgeteras för. Vid behov kan kostnadsfördelningen mellan deltagarna behöva uppdateras. Misslyckas samfälligheten med att tillsätta en styrelse kan extern vattenexpert, jurist eller lantmätare kallas in. Länsstyrelsen kan också utse en syssloman som får sköta vattenanläggningen.

Om du behöver hjälp eller vill lära dig mer om dikningsföretag finns flera möjligheter. Studiecirklar om diken genomförs av Jordbruksverket och Studieförbundet Vuxenskolan. Kostnadsfri rådgivning om dikesunderhåll erbjuds genom Greppa Näringen. Hushållningssällskapet erbjuder råd och stöd för att återstarta vilande dikningsföretag. Jordbruksverket har också många trycksaker i deras webbutik som mer utförligt beskriver det som nämnts ovan.

Vinster med att underhålla ditt dike

En välfungerande vattenanläggning minskar risken för stående vatten, körsskador och erosion. Finns det återkommande problem med översvämningar eller vattensjuk mark är det dags att se över aktuellt markavvattningsystem. Sker förändringar av markanvändningen i området kring en vattenanläggning kan hela systemet behöva ses över. Äldre vattenanläggningar är oftast byggda för att hantera vattenavrinningen från jordbruksmark. Anläggs vägar, industri- och bostadsområden så ändras vattenflödena, då nederbörd som faller på de hårdgjorda ytorna snabbt rinner av på ytan eftersom vattnet inte kan infiltrera genom markprofilen. Uppdateras inte vattenanläggningen så att det anpassas till de nya förutsättningarna så kan stora skador ske på jordbruksmark, grödor, fastigheter och infrastruktur.

Ur ett jordbruksperspektiv är en välfungerande dränering väsentlig för att få god kvalitet och hög skörd. Dräneringen underlättar vårbruket genom jämnare och snabbare upptorkning och tidigareläggande av vårbruket. På en väl-dränerad mark minskar också risken för packningsskador vid överfarter med tunga maskiner. Dräneringen minskar också risken för övervintringsskador som isbränna då mindre vatten blir stående på fälten under hösten och vintern. Grödornas rötter behöver syre för god övervintring och klarar sällan mer än tre dagar utan syre. Ett bra riktmärke är därför att vatten bör försvinna från marken två till tre dagar efter ett kraftigt regn. I marken

finns luftfickor i s.k. micro- och macro-porer samt i sprickor som bildas på lerjordar under torka. Rötterna växer i markens luftfickor och om de fylls med vatten och blir syrefria så hämmas rötternas tillväxt. Det är viktigt att grödorna har ett välutvecklat rotsystem då de kan ta upp växtnäringsämnen mer effektivt, klara av torka bättre samt att de får högre motståndskraft mot sjukdomar och angrepp av skadeinsekter. Alltså kan uppdatering av en undermålig dränering förbättra utbytet av tillförd växtnäring samtidigt som svamp- och insektsangrepp blir mindre allvarliga. Näringsförlusterna från åkermarken minskar då grödan mer effektivt kan ta upp växtnäring vilket i sin tur är positivt för miljön.

Beroende på befintlig dränering, jordar och topografi så finns det olika åtgärder som lämpligast och mest effektiv för underhåll. Nyttja de enkla och kostnadseffektiva åtgärderna genom att skapa en vana att rutinmässigt undersöka intagsöppningar i form av stensilar och brunnar, men även att utlopp i de öppna dikena är hela och fri från jord och växtlighet. Brunnar behöver oftast tömmas på sediment som ansamlats under åren för att undvika att slam inte rinner tillbaka ut i rören. Dräneringsledningarna kan behöva spolats med jämna mellanrum speciellt på marker där höga järnhalter förekommer. Kantdiken behöver regelbundet rensas från jord och sly, då de ofta försämras av djurtramp, plöjning nära kant och erosion. I vissa fall kan en kompletteringsdikning behövas om befintlig dränering inte kan hantera allt vatten trots de befintliga ledningarna är rensade.

Hushållnings
sällskapet

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling. Europa
investerar i landsbygdsområden

Klimatstrategiprojektet Gradvis drivs av Hushållningssällskapet Halland och finansieras genom landsbygdsprogrammet. Detta är ett av flera faktablad som kort sammanfattar projektets resultat. Läs mer på projektets hemsida www.gradvis.se.

